

УДК 631: 816

І.В. Філон

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

**ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ
У ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Наведено розрахунки ефективності застосування мінеральних добрив у підприємствах Харківської області за натуральними і вартісними показниками. Зроблено наголос на те, що ефективність застосування добрив пов'язана не тільки зі співвідношенням цін на добрива і сільськогосподарську продукцію. Сильний вплив на показники ефективності застосування добрив здійснює клімат, технологія вирощування культури, елементарне недотримання встановленого співвідношення поживних елементів, внесення далеких від оптимальних доз добрив, застаріла нормативна база і методика за якою визначається економічна ефективність застосування добрив.

Ключові слова: мінеральні добрива, урожайність культур, прибуток.

Огляд літератури з питань хімізації землеробства вказує на те, що головною причиною низької ефективності застосування мінеральних добрив є невідповідність цін на товари хімічної промисловості і сільськогосподарську продукцію [1]. Таку позицію займає більшість провідних учених. Проведені нами дослідження теж свідчать про значно швидші темпи зростання цін на мінеральні добрива порівняно з цінами на зерно озимої пшениці [2]. Так, співвідношення цін на аміачну селітру і зерно озимої пшениці у 2000 р. становило 0,6:1, у 2006 р. – 2:1, а 2008 р. вже 2,7:1. Разом з тим вказане співвідношення не є критичним навіть сьогодні, про що свідчать ціни на аміачну селітру і зерно у порту Тампа (США), де вони становили відповідно 380 і 315 доларів за тону. Отже, співвідношення ціни на добриво і зерно було близьким до 1,2:1 [3]. В Україні ціна на аміачну селітру станом на 1.08.2012 р. становила 2750 грн за 1 т, а вартість озимої пшениці III класу – 1800 грн за 1 т, відповідно співвідношення цін – 1,5:1. Із наведеного стає зрозумілим, що ефективність застосування добрив залежить не тільки від співвідношення ціни на добриво і продукцію рослинництва. Отже, при незначних розходжень у вказаних співвідношеннях ефективність застосування добрив під озиму пшеницю у США у чотири рази вища ніж в Україні [2]. Дійсно ціновий фактор відіграє вирішальну роль в ефективності застосування мінеральних добрив. Але є ще й низка інших чинників, що впливають на економіку застосування добрив. У цьому контексті доцільно згадати про зміни клімату, недотримання оптимальних доз і співвідношень N:P:K під ті чи інші культури, використання застарілих технологій внесення добрив, використання неякісного посівного матеріалу і навіть застарілу нормативну базу, за якою проводять розрахунки ефективності застосування добрив. Немає сумніву в тому, що вказані фактори можуть звести нанівець усі зусилля працівників агрохімсервісу. У зв'язку з цим було проведено розрахунки ефективності застосування добрив у підприємствах Харківської області. Результати свідчать, що зростання витрат на добрива зумовлює зростання врожайності озимої пшениці. Особливо чітко це простежується у 2011 р. Урожайність озимої пшениці закономірно зростала по групах господарств з 30,2 ц/га до 41,9 ц/га.

Ефективність застосування мінеральних добрив під озиму пшеницю у сільськогосподарських підприємствах Харківської області

Групи підприємств за розміром витрат мінеральних добрив на 1 га посівної площі, грн.	Кількість господарств у групі	Ефективність застосування мінеральних добрив			
		Урожайність, ц/га	Виробнича собівартість 1 ц продукції, грн.	Прибуток від реалізації продукції на 1 га посівної площі, грн.	Рівень рентабельності продукції, %
2010 р.					
I до 200	60	15,0	122,13	-133,36	-7,6
II 201-400	86	22,9	92,99	105,52	5,4
III 401-600	70	21,9	108,40	-112,99	-4,1
IV 601-800	32	27,3	113,66	-99,32	-3,3
V понад 800	59	24,2	174,67	-615,35	-15,9
2011 р.					
I до 250	87	30,2	76,81	484,11	26,2
II 251-500	111	33,9	79,00	572,37	25,1
III 501-750	88	38,7	82,30	453,33	18,2
IV 751-1000	69	40,0	89,57	725,44	20,7
V понад 1001	55	41,9	101,35	104,24	2,9

Слід зазначити, що 2010 р. з відомих причин виділяється низькою врожайністю (15,0-22,9 ц/га). Навіть у групах господарств, де витрати на добрива перевищували 800 грн на 1 га, рівень урожайності був досить низьким – 24,2 ц/га.

Аналізуючи врожайність озимої пшениці, по групах господарств неважко помітити, що із зростанням витрат на добрива вплив несприятливих кліматичних умов на посіви озимої пшениці зменшувався. З цього випливає висновок про те, що для отримання високих і сталих урожаїв озиму пшеницю слід вирощувати на високих агрохімічних фонах.

Щодо виробничої собівартості 1 ц зерна, то 2010 р. вона була високою майже по всіх групах господарств. Прибуток від реалізації продукції отримано тільки по групі господарств, де вносили близько 40 кг д.р. NPK, а витрати на добрива становили 201-400 грн на 1 га щодо стосується збитків з вирощування озимої пшениці 2010 р., то значно меншими вони були в тих господарствах, де на добрива витрачали більше коштів. Так, витрати на добрива у першій групі господарств становили 200 грн на 1 га, а збиток – 133,36 грн. У четвертій групі господарств за витрат на добрива 601-800 грн на 1 га збиток під час вирощування озимої пшениці становив 99,32 грн на 1 га посівів. Ситуація з ефективністю застосування добрив під озиму пшеницю значно покращилася в 2011 р. По-перше, зросла врожайність культури в усіх досліджуваних групах господарств. По-друге, господарства стали вносити під озиму пшеницю і більш високі дози добрив. По-третє, зменшилася виробнича собівартість 1 ц продукції. Якщо у 2010 р. по III, IV і V групах господарств вона становила 108,40 грн, 113,66 грн, 174,67 грн, то 2011 р. 82,30 грн, 89,57 грн, 101,35 грн. Нарешті 2011 р. було отримано і прибуток від реалізації зерна озимої пшениці по всіх групах господарств. Найвищий прибуток від реалізації продукції (725,44 грн на га) отримано в групі господарств, де витрати на добрива коливалися в межах 751-1000 грн на 1 га посівної площі. На другому місці була група господарств з витратами на добрива – 572,37 грн. Ще

менший прибуток від реалізації (453,33 грн) отримано в групі господарств із витратами на добрива під озиму пшеницю від 501 до 750 грн на га. Найвищий рівень рентабельності (26,2 %) отримано в господарствах, де вносили невисокі дози добрив. Витрати на добрива в цій групі господарств становлять до 250 грн на 1 га посівної площі. Це не суперечить теоретичним підрахункам і практиці польових дослідів. Подальше підвищення рівня рентабельності застосування добрив ми пов'язуємо не тільки з ціноутворенням, але й з оптимізацією впливу інших факторів.

Висновки. Групування господарств за вартісними показниками виявило низку закономірностей у поведінці показників ефективності застосування добрив: станом на 2012 рік більшість господарств Харківської області за дозами внесених добрив підійшла до задовільного рівня хімізації землеробства. Серед досліджуваних груп господарств є такі, що ефективно застосовують мінеральні добрива і такі, що ні (за однакового співвідношення цін на добрива і сільськогосподарську продукцію). Найбільш чіткі закономірності у поведінці показників ефективності застосування добрив проявляються за умов групування господарств за вартісними показниками. Низька ефективність застосування добрив пов'язана не тільки зі співвідношенням цін на добрива і сільськогосподарську продукцію. Сильний вплив на показники ефективності застосування добрив здійснює клімат, технологія вирощування культури, елементарне недотримання встановленого співвідношення поживних елементів, внесення далеких від оптимальних доз добрив, застаріла нормативна база і методика, за якою визначається економічна ефективність застосування добрив.

Бібліографічний список: 1. Корчинська О.А. Ефективність використання мінеральних добрив: дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / Інститут аграрної економіки УААН. – К., 2000. – 199 арк. – Бібліогр.: арк. 179-192. 2. Захаренко В.А. Мировые тенденции производства и использования минеральных удобрений / В.А. Захаренко // Агрехимия. – 2000. – №5. – С. 14–15. 3. Виробництво добрив в Україні працює на межі рентабельності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.online-agro.com/ua/news/page_1/item_840/tag_tag11/.

И.В. Филон

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ В ПРЕДПРИЯТИЯХ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Приведены расчёты эффективности применения минеральных удобрений на предприятиях Харьковской области по натуральным и стоимостным показателям. Сделан акцент на то, что эффективность применения удобрений связана не только с соотношением цен на удобрения и сельскохозяйственную продукцию. Сильное влияние на показатели эффективности применения удобрений осуществляет климат, технология выращивания культуры, элементарное несоблюдение установленного соотношения питательных элементов, внесения далёких от оптимальных доз удобрений, устаревшая нормативная база и методика по которой определяется экономическая эффективность применения удобрений.

Ключевые слова: минеральные удобрения, урожайность культур, прибыль.

I.V. Filon

EVALUATION OF MINERAL FERTILIZER PLANTS IN KHARKIV REGION

The calculations of the efficiency of fertilizer application in enterprises of Kharkiv region in physical and value indicators. Emphasizes the fact that the efficiency of fertilizer use is associated not only with the ratio of the price of fertilizer and agricultural products. Strong effect on the efficiency of fertilizer application provides climate growing technology culture, basic requirements specified ratio of nutrients, making less than optimal doses of fertilizers, outdated regulatory framework and methodology that determines the efficiency of fertilizer use.

Keywords: fertilizers, crop yields, profits.